

Magyar költő Svédországban

"Kétlaki Thinsz Géza, északi szófuvaros" - így jellemezte magát dallamos pentameterben egyik prózaverse ajánlásaként az én stockholmi költő barátom, nehogy idegenben fölmagasztosult literátornak képzeljük idehaza. S ahogy betoppant hozzá a nybrogatani Hotel Örnköld-be, szemüvegén átcsillanó, kópés mosolyával, inkább a diákcsínyek jókedve fogott el. Néhány éve az amsterdami Mikes Kelemen Kör összejövetelén ismerkedtünk meg. Ő odatartozóként, én mint átutazó vendég, alig néhány szót válthattunk a népes társaságban, de most mindketten megörültünk. Valóban mulatságos volt, hogy míg ugyanabban a városban éltünk - legfőljebb ő Budán, én Pesten -, még véletlenül sem találkoztunk, úgy látszik a holland meg a svéd nagyváros közelebb van.

Csakhogy mindez még 1956 előtt volt, azóta sebesebben fordult a naptár. Negyedszázaddal a nagy szétszórás után nem szorult magyarázatra, én mert maradtam otthon, ő miért vágott neki a világnak, hogy a huszonévesek mindent merő lendületével meg se álljon a skandináv partokig. S aztán csak az emberséges befogadók közt helyére találva ébredt rá, hogy gyötrő hiányérzetét egyedül anyanyelvén vallhatná meg, azt pedig nem bízhatja másra, mint a fehér papirosra. Meglehet, így történt, bár beszélni sosem beszéltünk róla. Az ilyesmit az sem idézheti föl hitelesen, aki megélte.

Voltaképpen az önazonosságát kereste ebben a belső hasadtságban, mikor "A lefordíthatatlan város"-t szerette volna földézni, amely "mégis messziről a legszébb. Mint egy szövevényes, tömény leközölhetetlen költemény. Fejemre nőtt. Hatalmasabb gyerekkoromnál. Hétköznapjaimra lefordíthatatlan. Idegen. Végleg az már. Akár a Tünde presszóvá varázsolt hol-volt-talán-sohase-volt körtéri cukrászda."

Ez a "beszéddel lepezett mondandó" fojtogatja *Thinsz Gézát*, mint annyi sors-társát, aki önvédelemből próbálta eltépni gyökereit, mert nem akart otthon számkivetetté válni. S mire sikerült Európa vasfüggönyön túli felében vagy a túlsó félgömbön megvetnie lábát, emlékei-okozta egyensúlyvesztéssel fizetett meg érte. A "svédül Budapesten, magyarul Stockholmban" - életérzés tér vissza megannyi lírai változatban a nyugati magyar költészet legkarakterisztikusabb képviselőinek sorában. Ezt a kényszerű közös élményt akarva sem kerülhetik el, de személyiségük eredetiségéből fakad megismételhetetlen varázsa.

Ki-ki egyedül ment át ugyanazon a kalandon, de más-más geográfiai és élesen elütő nemzeti, nyelvi környezetben: innen valahány Odüsszeia egyszerre rokon és végzetesen különböző története. S az idő és messzeség hatalma teszi, hogy a párhuzamosok a végtelenben találkoznak. Így születik meg a nagyvilágba verődött magyar diaszpóra tagjainak egymásra ismerése és szövetkezése. A bécsi, párizsi, amsterdami, londoni, skandináv központok összefogásából anyanyelvi lapok, fo-

lyóiratok támadnak, nem csekély áldozat és munka árán megkeresi közönségét a szerény könyvkiadás, mindebből létrejött valami új, eddig nem volt szellemi jelenség: a nyugati magyar irodalom, s ezt idehaza sem lehetett többé figyelmen kívül hagyni. A "spiritus flat ubi vult" törvénye folytán megismerkedtünk a kiszármazottak írásaival, és számon tartottuk tehetségük szerint a legjobbakat, ahogyan a fürge hang és kép útján működő médiumok révén a külföldi magyarok is tájékozódhattak a hazai kulturális élet eseményeiről.

1982 kora nyarán, stockholmi tartózkodásom tíz napjának folyamatos beszélgetőtársa Thinsz Géza volt, vele kószáltam be a várost, derűs, vakációs kedvvel. Végigvezetett a skanzenen, együtt néztük meg a híres elsüllyedt és fölszínre emelt Wasa hajót, a slusseni duzzasztózsilipet, amikor épp működött. Egyik délután kiadójának lektori szobájában látogattam meg, az otthoni körülményekről faggatott növekvő érdeklődéssel. Huszonkét évesen indult neki hazulról, s most, ötven felé izgatottan lesi a beszámolómat. Hiszen a verseit magyarul írja.

Búcsúzóul otthonában voltam vendége, bemutatott svéd feleségének, a vonzó Iza asszonynak, s néhány dedikált kötetével ajándékozott meg. Az erkélyről megnyílt előttem a teljes panoráma, a szabadságot föltáró tenger, a szigeteket egybeölelő, fehér éjszakai város, félelem nélküli gondtalanságában, világos égboltja alatt. Így őriztem meg magamban.

Egymásról sem feledkeztünk meg. Szeszélyes ritmusban jöttek-mentek a levelek, néha szösszenetnyi híradások, életjelnyi lapok. Thinsz Géza neve már nem volt ismeretlen idehaza: svéd költői antológiáját az *Európa*, válogatott verseit a *Magvető* adta ki. Majd a nyolcvanas évek második felében elszánta magát néhány napos budapesti látogatásra, feleségével együtt.

A viszontlátásra egyik kiváló költőnőnk lakásán került sor, nála verődünk össze négyen-öten, Géza pesti barátai. Alig győz hálálkodni a "pompás meglepetésért", ahogy írta. Remekül sikerült valóban, örültünk egymásnak, az enyhülő hazai és nemzetközi légkörnek, hiszen csupa jót ígért. Merész tervek születtek, utazásról, kinti találkozásról, a képzelet oly leleményes!

Akkor láttam utoljára.

Nemsokára megrikkult, majd elmaradt az északi posta. Véletlenül összefutottam a pesti összejövetel egyik résztvevőjével. Ő sem kapott hírt, reméli, csak lustaság... De rémlett valami zavart háritás a viselkedésében, meg ahogy gyorsan elköszönt. Néhány hét múlva ő hívott föl: most már meg kell mondania, mert bizonyossá vált, Gézával rettenetes baj van. Megkért, írjam alá én is az elkészült levelet, amelyben minden jót, gyors gyógyulást kívánunk...

Világos volt, mint az a hajdani stockholmi éjszaka. És visszavonhatatlan. Élt ötvenhat évet. De befejezte magát.

Vidor Miklós